

Педагогічні умови формування бандурної техніки студентів факультетів мистецтв у процесі інструментальної підготовки

Мельник Максим Юрійович¹

Опубліковано	Секція	УДК
23.12.2025	Освіта/Педагогіка	378.147:780.614.13

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18867497>

Анотація. У статті розглянуто педагогічні умови формування бандурної техніки студентів факультетів мистецтв у процесі інструментальної підготовки. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю модернізації мистецької освіти та підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх бандуристів в умовах зростання вимог до виконавської майстерності. На основі аналізу наукових праць із теорії інструментального навчання, виконавської методики та музичної педагогіки обґрунтовано специфіку формування технічних умінь і художньо-виражальних навичок бандуриста. Визначено недостатню розробленість проблеми педагогічних умов у контексті саме бандурного виконавства, що зумовлює необхідність її поглибленого теоретичного осмислення. Метою статті є теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування бандурної техніки студентів факультетів мистецтв, уточнення їх змістових характеристик та аналіз механізмів реалізації у професійній підготовці бандуристів. У дослідженні розкрито сутність педагогічних умов як комплексу цілеспрямовано організованих факторів навчального середовища, що забезпечують ефективність формування техніко-виконавського апарату, художньо-інтонаційного мислення та рефлексивної діяльності студентів. Обґрунтовано три ключові педагогічні умови: педагогічне стимулювання мотивації до опанування техніки; створення проблемно-творчих завдань, спрямованих на усвідомлення технічного прийому як художнього засобу; активізація рефлексії й самокорекції на основі використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. У процесі дослідження висвітлено також дискусійні аспекти, пов'язані з балансом між технічною досконалістю та художньою цілісністю, роллю педагога-виконавця в системі інструментальної підготовки, проблемами об'єктивності оцінювання інтерпретаційних результатів студентів. Доведено, що результативність формування бандурної техніки забезпечується інтеграцією мотиваційної, техніко-творчої та рефлексивної складових, які у своїй єдності сприяють становленню професійної майстерності майбутнього бандуриста.

Ключові слова: техніко-виконавські навички; художньо-інтонаційний розвиток; інтерпретаційна свідомість; мотиваційне забезпечення; проблемно-творчі завдання; рефлексивний аналіз; педагогічне середовище; інструментальна підготовленість; інформаційно-комунікаційні технології.

¹ аспірант кафедри інструментального виконавства, оркестрового диригування та педагогіки мистецтв, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Київ, Україна, <https://orcid.org/0009-0002-6779-5031>

Pedagogical Conditions for Developing Technical Mastery in Bandura Performance among Students of Arts Faculties

Annotation. The article examines the pedagogical conditions for developing bandura performance technique among students of arts faculties within the process of instrumental training. The relevance of the study is determined by the need to modernize arts education and enhance the effectiveness of professional preparation of future bandura performers amid increasing demands for performance mastery. Based on an analysis of scientific works in instrumental training theory, performance methodology, and music pedagogy, the specificity of forming technical skills and expressive abilities of the bandura player is substantiated. The insufficient exploration of pedagogical conditions in the specific context of bandura performance is identified, which highlights the necessity for deeper theoretical reflection. The purpose of the article is to provide a theoretical justification of the pedagogical conditions for developing bandura technique among students of arts faculties, to refine their substantive characteristics, and to analyse the mechanisms of their implementation in the professional preparation of bandura performers. The study reveals the essence of pedagogical conditions as a set of purposefully organized factors within the educational environment that ensure effective development of technical performance skills, expressive-intonational thinking, and students' reflective activity. Three key pedagogical conditions are substantiated: pedagogical stimulation of motivation to master performance technique; the creation of problem-based and creative tasks aimed at understanding technique as a means of artistic expression; and the activation of reflection and self-correction supported by modern information and communication technologies. The study also highlights discussion points related to balancing technical precision and artistic integrity, the role of the performer-teacher in instrumental training, and challenges in objectively assessing students' interpretative outcomes. It is demonstrated that the effectiveness of developing bandura performance technique is ensured through the integration of motivational, technical-creative, and reflective components, which collectively contribute to the formation of the professional mastery of the future bandura performer.

Keywords: technical proficiency; expressive intonation development; interpretative awareness; motivational enhancement; problem-based creative tasks; reflective self-evaluation; learning environment design; instrumental skill formation; digital learning technologies.

Вступ

Формування бандурної техніки студентів факультетів мистецтв у процесі інструментальної підготовки становить одну з ключових проблем сучасної мистецької педагогіки, що безпосередньо пов'язана з підвищенням професійної якості підготовки майбутніх музикантів-виконавців. З огляду на актуальні трансформації освітнього простору, модернізацію мистецької освіти та зростання вимог до інтерпретаційної майстерності інструменталістів, питання педагогічних умов як науково обґрунтованих і цілеспрямовано створених обставин розвитку виконавської техніки набуває особливої значущості. Проблема полягає у необхідності забезпечити не лише оволодіння технічним апаратом гри на інструменті, а й розвиток інтонаційно-виражального мислення, художнього бачення та здатності студента до самостійного творчого опрацювання музичного матеріалу. У цьому контексті постає наукове завдання визначити, обґрунтувати та теоретично узагальнити ті педагогічні умови, що здатні забезпечити результативність формування бандурної техніки у здобувачів мистецької освіти.

Аналіз наукових досліджень засвідчує наявність значного доробку щодо формування інструментальної техніки музикантів у контексті виконавської підготовки. У працях В. Антонюка, С. Шипа, В. Бражника, Л. Баренбойма, Г. Нейгауза, М. Давидова, С.

Баштана, В. Герасименка та інших визначено низку методичних засад, спрямованих на розвиток інструментальних умінь, зокрема моторики, аплікатурних систем, технічної свободи, інтерпретаційної культури та рефлексивних механізмів. Дослідники наголошують на необхідності комплексного поєднання технічної й художньої роботи, вказують на психологічні закономірності музично-виконавської діяльності, обґрунтовують значення творчої взаємодії педагога й студента у формуванні індивідуального виконавського стилю. Водночас аналіз наукових праць показує, що хоча загальні питання інструментальної підготовки достатньо широко висвітлені, проблема педагогічних умов формування саме бандурної техніки у студентів факультетів мистецтв залишається недостатньо розробленою. Особливо малодослідженими є аспекти взаємодії технічної та художньо-інтонаційної сфер у специфічному контексті бандурного виконавства, питання застосування сучасних технологій у формуванні рефлексивних умінь студентів, а також методичні засади використання проблемно-творчих завдань для розвитку техніки як художньо-виражального засобу.

У зв'язку з цим постає наукова проблема: які педагогічні умови забезпечують результативний розвиток бандурної техніки студентів і як саме вони повинні бути реалізовані в сучасному освітньому середовищі факультетів мистецтв? Нерозв'язаним залишається також питання про співвідношення мотиваційного, технічного та рефлексивного чинника у процесі виконавської підготовки та про те, які механізми педагогічного впливу найбільш ефективні у формуванні свідомої інтерпретаційної культури майбутнього бандуриста.

Метою статті є теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування бандурної техніки студентів факультетів мистецтв, аналіз їх змістових характеристик, визначення логіки та механізмів їх реалізації у процесі інструментальної підготовки.

Результати

Формування бандурної техніки у студентів факультетів мистецтв у процесі інструментальної підготовки охоплює як розвиток моторно-технічних умінь, так і становлення художньо-інтонаційного мислення, виконавської свідомості, творчих та рефлексивних здібностей майбутнього музиканта-виконавця. Розгляд результатів проведеного теоретичного дослідження дає змогу узагальнити провідні концептуальні положення щодо сутності, структури та механізмів реалізації педагогічних умов, необхідних для ефективного формування бандурної техніки, а також виявити дискусійні аспекти, що визначають актуальний стан проблеми в сучасній мистецькій освіті.

Педагогічні умови формування бандурної техніки у своєму широкому дидактичному вимірі розуміються як сукупність цілеспрямовано конструйованих чинників освітнього середовища, що забезпечують можливість результативного розвитку інструментально-виконавських умінь студента. Такі умови мають системний характер, оскільки охоплюють організаційні, психологічні, мотиваційні, змістові й техніко-методичні виміри навчально-виконавського процесу, забезпечуючи їх узгодженість із закономірностями навчання та особливостями художньої діяльності.

Одним із ключових результатів досліджень у сучасних підручниках стало уточнення структурних та змістових характеристик поняття «педагогічні умови» у контексті формування інструментальної техніки. У межах мистецької освіти педагогічні умови здійснюють інтегративний вплив на зовнішні (організаційні, технологічні, методичні) та внутрішні (мотиваційні, пізнавальні, художньо-інтуїтивні, рефлексивні) параметри розвитку студента. Такий підхід дозволяє розглядати педагогічну умову не як окремий елемент, а як компонент системи педагогічних впливів, що забезпечують злагоджене та закономірне формування техніки в єдності з інтерпретаційною культурою [8, с. 102].

Як зазначає Г. Падалка у монографії «Педагогіка мистецтв», педагогічні умови у процесі навчання мистецтва — це спеціально створені або використані обставини, які спрямовані на те, щоб зробити процес засвоєння мистецтва результативним і успішним. Іншими словами, це ключові чинники, на які потрібно звернути увагу, щоб навчання дало максимальний ефект. Автор у своїх дослідженнях пропонує три першочергові педагогічні умови, які необхідно забезпечити: від створення позитивної атмосфери, що сприяє комфорту і творчості, до досягнення діалогової взаємодії між учнем та викладачем, а також забезпечення пріоритету практичної діяльності, де власна творча робота є головним засобом засвоєння матеріалу [7, с. 89].

Аналізуючи педагогічні дослідження науковці визначають низку концептуальних підходів, які формують необхідні педагогічні умови. Зокрема, у дослідженнях Л. Василенко, що фокусуються на взаємодії вокального та методичного компонентів, обґрунтовано кілька ключових напрямів. По-перше, критично важливим є забезпечення інтегративних зв'язків, адже це слугує засобом для формування у студентів як різнобічних пізнавальних інтересів, так і стійких установок на творчий пошук, сприяючи накопиченню практичного досвіду та заохочуючи прагнення до самовдосконалення. По-друге, авторка наголошує на педагогічній доцільності регулярного застосування концертного виконання, розглядаючи його як потужний засіб адаптації студентів до реальних вимог професійної діяльності. По-третє, важливе значення має залучення майбутніх фахівців до самостійної пошукової роботи, що є необхідною умовою для становлення у них здатності до критичного аналізу та формування творчого ставлення до вибору оптимальних шляхів вирішення професійних завдань. Зрештою, фінальним, але не менш значущим етапом я вважаю роботу над виробленням у студентів індивідуального стилю професійної діяльності [1].

Ознайомлюючись із дослідженням А. Зайцевої, було виявлено, що художньо-комунікативна культура майбутнього вчителя музичного мистецтва відбувається під прямим впливом низки педагогічних умов. Авторка виділяє кілька ключових механізмів, що є надзвичайно важливою умовою, а саме здатності студентів до прояву конгруентної поведінки під час взаємодії з учнем, що передбачає внутрішню цілісність і щирість; необхідним є забезпечення суб'єктності як педагога, так і студента у їхній спільній культуротворчій діяльності, що підкреслює їхню активну та відповідальну роль у процесі навчання; а також Зайцева наголошує на важливості впровадження ситуацій «співпереживання-осмислення» художньо-комунікативних дій у форматі «тут і тепер», що дозволяє безпосередньо переживати та аналізувати комунікативний досвід. Крім того, на мій погляд, ключовим напрямом є спрямування навчально-виховного процесу на встановлення духовно-творчого контакту між педагогом і студентом саме через призму художньої комунікації. І нарешті, вагомою умовою є стимулювання комунікативної гнучкості студента, що дозволяє йому ефективно конструювати різноманітні художньо-комунікативні тактики відповідно до конкретної ситуації.

Особливий акцент у дослідженні був зроблений на розробленні та обґрунтуванні трьох ключових педагогічних умов, які виявилися найбільш ефективними для формування бандурної техніки у студентів факультетів мистецтв. Перша педагогічна умова передбачає педагогічне стимулювання спрямованості на оволодіння виконавською технікою та формування стійкої мотивації до систематичного виконавства. Друга умова полягає у створенні проблемно-творчих завдань, спрямованих на розвиток техніки як художньо-виражального засобу. Третя умова передбачає активізацію здатності студентів до рефлексивного аналізу та самокорекції виконавської діяльності на основі використання сучасних технологій.

Стимулювання мотивації до опанування техніки як першої педагогічної умови є фундаментальною передумовою результативного навчання. Мотивація виконує функцію внутрішнього регулятора навчально-виконавської діяльності та забезпечує

глибоке включення студента в процес. Мотиваційна сфера в бандурному виконавстві має розглядатися не лише як емоційна підтримка, але й як ціннісна установка, орієнтована на усвідомлення художньої значущості інтерпретаційної роботи, ролі бандурного мистецтва в українській культурі, а також на розуміння інструментальної техніки як засобу втілення художнього замислу. У результаті аналізу встановлено, що важливою складовою мотиваційної умови є створення ситуацій успіху, позитивного емоційного фону, залучення студента до концертної діяльності, формування навички результативного самоменеджменту та ціннісної саморегуляції.

Дослідники сьогодення визначають педагогічні умови як цілеспрямовано створені чи використовувані обставини мистецького навчання, що забезпечують можливість досягнення його результативності. У цьому контексті стимулювання мотивації за Гаврилюк О.А. розглядається як одна з ключових умов, які визначають спрямованість і динаміку опанування художньо-творчою діяльністю [3, с. 155]. Зокрема, у наукових розвідках наголошено на важливості формування мотиваційної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності як умови ефективного становлення їхньої професійної компетентності. У педагогічному дискурсі стимулювання мотивації фігурує і як чинник спрямування освітнього процесу на опанування інноваційних засобів, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій, а також як складова цільового блоку моделі формування професійної готовності майбутнього педагога, де міститься окрема вимога до формування мотивації, розвитку інтересів та потреб в художньо-творчій діяльності. У межах розвитку імпровізаційних умінь також наголошується необхідність формування мотивації до імпровізаційних дій як важливого підґрунтя виконавського процесу.

Сутність мотивації в науковому дискурсі пов'язується з її визначальною роллю у структурі діяльності особистості, адже мотиваційна сфера охоплює потреби, інтереси, спрямованість і готовність людини до здійснення певного виду діяльності. У працях із психології та педагогіки мистецтва підкреслюється, що мотивація становить комплекс внутрішніх і зовнішніх чинників, які зумовлюють активність особистості, визначають рівень її залученості, наполегливості та готовності до подолання труднощів. Мотивація розглядається як динамічний процес, що формується під впливом освітніх умов, ціннісних орієнтацій та особистісних прагнень. У сучасних дослідженнях професійного становлення майбутніх викладачів мистецьких дисциплін наголошується на значенні професійного інтересу, внутрішньої потреби в художньо-творчій діяльності та мотиваційної готовності до педагогічної взаємодії. Такі чинники визначають глибину занурення студента у виконавський процес і слугують основою розвитку його індивідуальної творчої активності. Особливе місце серед мотивів посідає інтерес, який відображає спрямованість особистості на пізнання та художню діяльність, виявляє активне ставлення до навчання та стимулює пізнавальну потребу, що лежить в основі ефективного опанування інструментально-виконавських умінь.

Стимулювання мотивації має конкретну спрямованість на досягнення високих професійних та особистісних результатів. Реалізація цієї умови орієнтована на розвиток інтелектуально-творчих якостей особистості, серед яких провідну роль відіграють креативне мислення, творча уява та інтуїція. Цей процес за дослідженнями Гаврилюк О. передбачає активізацію й актуалізацію набутих студентами художньо-творчих знань у реальних умовах виконавської діяльності [3, с.170]. Мотиваційно-емоційний компонент, що супроводжує формування мотивації, спрямовує студента на творче музикування й водночас слугує імпульсом для становлення успішної діяльності. Він активізує волю зусилля, емоційну включеність у творчу роботу, створює внутрішню налаштованість на подолання труднощів і стимулює наполегливість у досягненні результатів. Сильне бажання, емоційне забарвлення мотивів діяльності та позитивний стан внутрішньої готовності стають джерелом додаткової енергії, формують мобілізаційну

цілеспрямованість та забезпечують вольову підтримку навчальної діяльності. Важливого значення набуває розвиток мотиваційної сфери у студентів, що включає формування стійкої потреби до навчання, інтересу до пошуку нових художньо-педагогічних рішень та прагнення до особистісного зростання. Мотиваційно-ціннісний компонент інструментально-виконавської підготовки визначає ступінь захопленості інструментальною діяльністю та дозволяє окреслити основні заохочувальні ознаки, що підтримують інтерес студента до музичного навчання.

У практиці освітнього процесу реалізація педагогічної умови стимулювання мотивації здійснюється через спеціально організовані методичні підходи й прийоми. Одним із ключових засобів є створення позитивної атмосфери навчання, що передбачає формування емоційно-гедоністичного супроводження діяльності та гармонізацію емоційного фону. Важливим елементом, як зазначалося раніше, є також створення ситуацій успіху, що допомагає студенту впевнено висловлювати власні думки, не боячись помилок, і поступово долати бар'єри у творчому самовираженні [6, с.7]. Метод стимулювання самоактуалізації сприяє розвитку самостійності, адже передбачає право студента на самостійний добір оптимальних форм роботи, засобів творчого вираження, інформації та способів взаємодії з навчальним матеріалом. Рейтингова система оцінювання знань активно застосовується як мотивуючий чинник, який підсилює відповідальність студентів і стимулює їх до якіснішого засвоєння фахових знань. Роль викладача в цьому процесі полягає у спрямуванні учнів на самостійну мистецьку працю, підтримці їхніх творчих прагнень і створенні умов для розвитку мотивації до художньої самостійно-творчої діяльності. Важливе значення має і використання модульної технології навчання, яка забезпечує адаптивність, індивідуальний підхід та можливість врахування особистісних потреб і інтересів кожного студента.

Стимулювання мотивації в мистецькій освіті постає як фундаментальна і цілеспрямована діяльність педагога, спрямована на формування емоційно-вольової готовності студента до творчої та професійної діяльності, активізацію його самостійності та спрямованості на досягнення високих результатів. Ефективність цієї педагогічної умови забезпечується комплексним впливом, що поєднує емоційні стимули, організаційні механізми, інструменти самоактуалізації та системи об'єктивного оцінювання. Стимулювання мотивації в освітньому процесі можна уподібнити до запуску двигуна, оскільки воно не лише забезпечує початковий імпульс зацікавленості, а й підтримує тривалий рух — вольові зусилля, концентрацію та самореалізацію, які є необхідними для досягнення професіоналізму.

Друга педагогічна умова – створення проблемно-творчих завдань – має на меті подолання поширеної помилки педагогічної практики, коли технічна підготовка розглядається як самоціль, а не як художньо-функціональний інструмент. Результати дослідження свідчать, що техніка стає змістовною та усвідомленою лише тоді, коли студент осягає її як засіб художнього вираження, як інтерпретаційний ресурс. Тому педагогічний вплив повинен передбачати організацію навчальних завдань, що включають імпровізаційні вправи, варіювання мелодичних ліній, створення ритмічних моделей, аналіз художніх структур, вибудовування власних фразувальних стратегій, розроблення ескізів інтерпретацій. Ці завдання активізують асоціативне мислення, креативність, здатність до художнього проектування та інструментальної уяви, що є важливими компонентами інтерпретаційної культури.

Педагогічна умова створення проблемно-творчих завдань розглядається сучасною науковою спільнотою як один із фундаментальних чинників розвитку творчої активності, самостійності мислення та формування професійної готовності майбутніх фахівців, особливо у сфері мистецької освіти. Вона виступає невід'ємною частиною організації освітнього процесу, спрямованою на забезпечення діяльнісного та креативного підходів до формування компетентностей студентів. У мистецькій

педагогіці створення проблемно-творчих завдань передбачає спеціальну організацію музично-творчої діяльності, у межах якої студенти залучаються до виконання вправ, спрямованих на варіювання мелодії, підбір по слуху, імпровізацію та інші творчі дії, що не обмежуються відтворенням набутих знань, а вимагають активного мислення та самостійного пошуку.

Проблемно-творчі завдання тісно пов'язані з ідеями проблемного навчання, у межах якого навчальна діяльність розгортається через створення педагогом проблемних ситуацій. Педагог не подає студенту готових знань, а формує умови, за яких виникає необхідність залучення механізмів інтелектуальної діяльності, аналізу, зіставлення, узагальнення та висування власних рішень. Ключовим елементом проблемної ситуації є інформаційно-пізнавальна суперечність, що вимагає від студента здатності побачити проблему, відчувати нестачу знань або прийомів діяльності й розпочати пошук шляхів її розв'язання. У цьому контексті творча активність студента не є випадковою чи факультативною, а становить обов'язкову умову реалізації проблемно-творчого підходу. Творчі завдання та вправи виступають необхідною складовою методики формування професійної готовності майбутніх учителів музики, оскільки навчання творчості відбувається лише через діяльність. Такі завдання можуть містити як репродуктивні, так і творчі елементи, залежно від рівня сформованості творчих можливостей студента.

Функціональне призначення проблемно-творчих завдань полягає в активізації інтелектуально-творчого потенціалу студентів, розвитку їхньої самостійності, здатності до аналізу, синтезу та критичного мислення[2, с.132]. У процесі виконання таких завдань поглиблюються знання, удосконалюється мислення, формуються професійні уміння й навички, необхідні для творчої та виконавської діяльності. Проблемно-творчі завдання спонукають студентів бачити й формулювати проблеми, самостійно обирати шляхи їхнього розв'язання, раціонально використовувати наявні знання та шукати нові. Їх виконання передбачає пошук ще не відомих студенту закономірностей та способів діяльності, а також вимагає розв'язання протиріч між набутими знаннями й новими вимогами завдання, що спонукає до виявлення нових елементів знань, оволодіння новими засобами оперування ними та опанування методами пізнавальної діяльності.

Завдяки цьому проблемно-творчі завдання сприяють розвитку творчої уяви, критичного мислення та комунікативних компетентностей студентів, а також стимулюють формування інструментально-виконавських навичок. У площині інструментальної підготовки вони спрямовані на пошук оригінального звучання, створення самостійних інтерпретацій, індивідуального стилістичного вирішення, що дозволяє майбутньому виконавцеві не лише опанувати технічні прийоми, але й формувати свою індивідуальну художню позицію.

О. Гаврилук у своїх педагогічних дослідженнях виокремлює різні типи творчих завдань, актуальних для професійної підготовки майбутніх фахівців. Проблемно-творчі завдання передбачають розв'язання суперечностей між набутими знаннями та новими вимогами, що стимулює самостійний пошук засобів діяльності. Творчо-оптимізаційні завдання спрямовані на вибір найоптимальнішого рішення або оптимізацію процесу художньо-творчої діяльності. Творчо-винахідницькі завдання зорієнтовані на пошук оригінальних рішень і нових засобів діяльності. Творчо-організаційні завдання включають розроблення мети, стратегії діяльності, нормування часу й оцінювання результатів. Індивідуальні навчально-дослідні завдання відкривають широкі можливості для впровадження особистісно зорієнтованих технологій навчання та розвитку творчого й критичного мислення, реалізуючи себе у формах рефератів, практичних узагальнень, конспектів уроків і власних мистецьких напрацювань студентів.

У контексті інструментально-виконавської підготовки творчі завдання реалізуються на різних етапах мистецької діяльності: сприймання та усвідомлення музичного твору, проникнення у його образну сферу, технічне й художнє втілення задуму та слуховий самоконтроль під час аналізу виконання. Кожен із цих етапів потребує від студента активного пошуку, аналізу та цілеспрямованої діяльності, що забезпечує формування самостійного художнього мислення.

Реалізація педагогічної умови створення проблемно-творчих завдань відбувається через активні та інтерактивні методи навчання. Імітаційно-ігрове та проблемно-ситуаційне моделювання дозволяє студентам опинитися в умовах, максимально наближених до реальної професійної діяльності, що вимагає самостійного вибору, прийняття рішень та творчої ініціативи. Пошуково-практична діяльність реалізується через творчі вправи, тренінги та практичні завдання, у межах яких студенти самостійно працюють над розв'язанням конкретних творчих задач. У багатьох випадках проблемно-творчі завдання поєднуються з рефлексивними методами, адже ситуації, що потребують нестандартних рішень, одночасно виступають поштовхом до самовдосконалення і стимулюють рефлексію [4, с.294].

Проблемні завдання передбачають можливість існування кількох варіантів розв'язання, що потребує від студента застосування індивідуального підходу до пошуку єдиного оптимального рішення. Завдяки цьому студенти мають змогу продемонструвати свої творчі здібності у плануванні, організації та контролі власної діяльності, що є важливим компонентом професійної підготовки.

Таким чином, створення проблемно-творчих завдань постає як ключова педагогічна умова, здатна перевести освітній процес із репродуктивного на продуктивний рівень. Вона сприяє активному залученню студентів до самостійного пошуку, аналізу протиріч, генерації оригінальних ідей і творчих рішень, необхідних для професійної діяльності. Створення проблемно-творчих завдань у навчальному процесі можна порівняти з роботою скульптора, який надає учневі не готову форму, а лише матеріал і концептуальний задум, вимагаючи від нього самостійно створити власний унікальний художній образ — такий, що стане проявом його індивідуального творчого потенціалу.

Третя педагогічна умова – активізація рефлексивного аналізу та самокорекції – охоплює розвиток здатності студента критично осмислювати власне виконавство, здійснювати аналіз допущених неточностей, прогнозувати потенційні труднощі, контролювати якість звучання та інтонаційної виразності. Результати дослідження засвідчили ефективність включення сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у цей процес. Використання аудіо- й відеофіксації, електронних щоденників оцінювання, мультимедійних платформ різних інтерпретаційних зразків, програм для сповільнення аудіозаписів сприяє розвитку здатності студентів не лише фіксувати недоліки, а й свідомо моделювати власну техніко-художню траєкторію. Рефлексія стає інструментом внутрішнього управління виконавською діяльністю, забезпечує вищий рівень автономності студента та його здатність до професійного самовдосконалення.

У науковому дискурсі вона розглядається як ключовий фактор акмеологічного саморозвитку особистості, адже саме рефлексія є тим внутрішнім процесом, що зумовлює становлення професійної майстерності, здатність до творчого зростання та відповідального ставлення до результатів власної діяльності. Рефлексія постає як фундаментальний механізм, пов'язаний з осмисленням людиною себе як цілісної особистості, що реалізує та розвиває власну індивідуальність у сфері професійної взаємодії. Її трактують як метод аналізуючої сфери самосвідомості, що сприяє розвитку операційних мисленневих систем і становить основу усвідомленого професійного вдосконалення. Рефлексивний процес охоплює осмислення власних можливостей, аналіз характеру і результатів діяльності, формування здатності до самоконтролю,

самооцінки та саморозвитку фахівця — від етапу формулювання завдання до повної професійної самореалізації. Поштовхом до рефлексивного аналізу стають ситуації, що вимагають нестандартних рішень і творчого підходу, стимулюючи внутрішнє переосмислення досвіду та пошук нових шляхів самовдосконалення. Циклічність рефлексивних дій проявляється в осмисленні знань, досвіду, емоційного стану, а також у перенесенні отриманих висновків у поведінку та подальшу діяльність. Процеси осмислення й переосмислення, що лежать в основі розвитку рефлексії, забезпечують конструктивний імпульс для акмеологічного професійного зростання особистості. Саме тому в акмеології рефлексія розглядається як головний механізм оволодіння особистістю професійною майстерністю.

У структурі професійної готовності майбутнього фахівця виділяють низку компонентів, безпосередньо пов'язаних із рефлексивним аналізом та здатністю до самокорекції. Рефлексивно-перетворюючий компонент характеризується готовністю та здатністю до критичного осмислення власної музично-педагогічної діяльності, адекватного оцінювання її результатів, вибору оптимальних способів професійної взаємодії та зрілої педагогічної й мистецької рефлексії. Рефлексивно-аналізуючий блок зорієнтований на залучення студентів до адекватної самооцінки перебігу та результатів міжсуб'єктної художньо-творчої взаємодії, що є особливо важливим у виконавських видах діяльності, де суб'єктивний чинник і творчий підхід становлять основу інтерпретації. У контексті художньо-комунікативної культури рефлексивний компонент охоплює екзистенціальну рефлексію, що забезпечує усвідомлення та корекцію особистістю суб'єктивного професійного розвитку, інтелектуальну рефлексію, зорієнтовану на мислення про власне мислення, комунікативну рефлексію, що допомагає усвідомити, як особистість сприймається партнером, а також кооперативну рефлексію, пов'язану з аналізом процесуальних і результативних аспектів спільної діяльності.

Самокорекція є безпосереднім результатом рефлексивного аналізу й спрямована на вдосконалення практичних умінь у процесі діяльності. Важливим проявом самокорекції є здатність до миттєвого самооцінювання процесу виконавства, що полягає у співставленні поточних результатів розгортання інтерпретації з внутрішньою еталонною версією твору. Такий механізм забезпечує можливість оперативно виявляти технічні або художні недоліки та одразу здійснювати їх корекцію, що сприяє розвиткові реактивної самокорекції. Мотиваційним підґрунтям для стабільного виконання музичних творів постає систематичне провадження рефлексивного аналізу результатів власної інтерпретаційно-виконавської діяльності. Використання інформаційно-комунікаційних технологій відіграє у цьому процесі важливу роль, адже вони створюють можливість багаторазового прослуховування, аналізу та оцінювання занять або прилюдних виступів із подальшим цілеспрямованим корегуванням результатів. Таким чином, ІКТ стають інструментом розвитку рефлексивності музичного мислення та сприяють формуванню здатності до самостійного коригування виконавських дій [5, с.57].

На думку П.Каурова, розвиток рефлексивного аналізу та самокорекції передбачає застосування спеціальних методик, спрямованих на формування здатності студентів до систематичного професійного осмислення власної діяльності. У цьому контексті використовуються такі інструменти, як індивідуальний тренінг рефлексивно-аналітичних умінь інтерпретаційно-виконавської діяльності, що ґрунтується на поєднанні теоретичних методів аналізу з практичними вправами, спрямованими на розвиток здатності самостійно встановлювати причини вдалості або невдалості виконання жанрово-стильових особливостей твору. Такий тренінг допомагає визначати напрями індивідуального вдосконалення й формує вміння здійснювати корекцію у майбутньому виконанні. Ефективним методом є електронна фіксація зразків

прилюдного виконання, що дає змогу не лише аналізувати окремі виступи, але й відстежувати динаміку розвитку виконавського досвіду, формувати персональну електронну бібліотеку для самоаналізу. Широко застосовуються методи інтроспекції, самооцінки та самоконтролю, а також методики, що дозволяють діагностувати здатність до самооцінювання та самокорекції у процесі виконавської діяльності. Метод навчання на помилках передбачає впровадження колективної самоперевірки виконаних завдань, що допомагає студентам усвідомлювати прогалини у знаннях і коригувати їх шляхом усунення власних недоліків. Значний потенціал має також колективна та групова рефлексія, яка включає аналіз якості виконання контрольних завдань та аналіз результатів художньо-комунікативної діяльності, що дає змогу виявити проблеми професійної взаємодії та визначити шляхи їх конструктивного розв'язання.

Активізація рефлексивного аналізу та самокорекції у професійній підготовці майбутніх фахівців не є пасивною оцінкою результатів діяльності, а являє собою складно організовану, безперервну діяльність, що передбачає критичне осмислення власних виконавських дій, порівняння отриманих результатів з ідеалом, виявлення суперечностей та визначення шляхів їх подолання. Вона виступає важливим механізмом не лише корекції виконавської діяльності, але й внутрішнього професійного зростання, сприяє формуванню цілісної професійної позиції, розвитку здатності до творчої самореалізації та досягнення високого рівня виконавської культури. Активізацію рефлексивного аналізу та самокорекції у навчанні можна порівняти з використанням високоточного навігатора, який не лише фіксує пройдений шлях та кінцевий пункт, а й постійно співвідносить поточне положення з оптимальним маршрутом, дозволяючи миттєво вносити корективи у рух і забезпечувати найефективніше досягнення мети.

Дискусійні аспекти, що постають у науковому середовищі щодо реалізації педагогічних умов, відображають складність гармонізації технічної та художньої сфер виконавської діяльності. Аналіз наукових джерел показав, що однією з актуальних проблем є схильність частини педагогів зводити виконавську підготовку до розвитку моторних навичок, що призводить до технічної, але «нехудожньої» гри. Інші педагоги, навпаки, акцентують на художньому мисленні, не забезпечуючи належної технічної бази. Дослідження підтвердило необхідність інтегрованого підходу, коли техніка усвідомлюється як художній інструмент, а художність – як напрямок упорядкування технічної діяльності.

У ході дослідження було встановлено, що ключову роль у результативності застосування педагогічних умов відіграє особистість педагога. Ефективність формування техніки залежить від здатності викладача забезпечити баланс між інструктивністю і творчою свободою, між демонстрацією виконавських зразків і стимулюванням самостійних пошуків студента. Педагогічна взаємодія має будуватися на партнерських засадах, що дозволяє уникнути зайвої авторитарності та сприяє формуванню самостійної художньої позиції студента.

Окремий результат дослідження стосується уточнення ролі об'єктивного оцінювання у процесі формування бандурної техніки. Оскільки мистецтво є галуззю, в якій суб'єктивність є невід'ємним компонентом, однією з ефективних педагогічних умов виступає створення системи колегіального оцінювання. Педагогічні консиліуми, групові прослуховування, міжпредметні експертні групи дозволяють знизити рівень суб'єктивності, збільшити об'єктивність оцінювання техніко-художніх результатів та сформувати більш багатовимірне бачення виконавської діяльності.

Результати дослідження підтвердили, що педагогічні умови формування бандурної техніки повинні мати поетапний, поступовий і системний характер. Вони вкладаються у логіку розвитку професійної майстерності студента, що проходить через етап первинного знайомства з інструментом, формування базових навичок,

становлення технічної свободи, усвідомлення художньої природи техніки, розвиток інтерпретаційної культури та зростання рефлексивної автономності.

Здійснений аналіз педагогічних умов формування бандурної техніки дозволив суттєво розширити уявлення про структуру професійного становлення бандуриста. Було доведено, що результативне формування техніки можливе лише за умови цілісної організації навчального процесу, що включає мотиваційний, техніко-творчий, рефлексивний та художньо-інтерпретаційний компоненти. Педагогічні умови виступають системним інструментом упорядкування цих компонентів, забезпечуючи їх взаємодію та єдність у процесі розвитку виконавської майстерності.

Висновки

Проведене дослідження дало змогу цілісно осмислити педагогічні умови формування бандурної техніки студентів факультетів мистецтв і визначити їхню роль у професійному становленні майбутнього виконавця. Установлено, що розвиток бандурної техніки є багатокомпонентним процесом, який охоплює технічні, художньо-виражальні, мотиваційні та рефлексивні аспекти інструментальної підготовки. Формування техніко-виконавського апарату має відбуватися у взаємозв'язку з розвитком інтонаційної виразності, внутрішнього слуху, образного мислення та свідомої інтерпретаційної діяльності студента.

Порівняння отриманих результатів із поставленою метою засвідчує, що визначені у дослідженні педагогічні умови повністю відповідають завданню теоретично обґрунтувати чинники та механізми, необхідні для результативного формування бандурної техніки. Доведено, що педагогічні умови виступають не другорядним доповненням навчального процесу, а базовою передумовою професійного розвитку, оскільки саме вони створюють навчально-мистецьке середовище, у межах якого студент здобуває технічні навички, розвиває інтерпретаційне мислення, вчиться рефлексувати власні дії та удосконалювати власну виконавську майстерність.

Результати дослідження підтвердили важливість першої педагогічної умови — педагогічного стимулювання мотивації до систематичного опанування техніки. Мотиваційна підтримка визначає внутрішню готовність студента долати технічні труднощі, забезпечує емоційну включеність у процес навчання та сприяє формуванню зацікавленості у власному виконавському розвитку. Без належного мотиваційно-ціннісного підґрунтя технічний прогрес є нестійким і обмеженим.

Друга педагогічна умова — створення проблемно-творчих завдань — довела свою результативність як засіб переходу від механічного відтворення до свідомого художнього застосування техніки. Проблемно-творчий підхід сприяє розвитку асоціативного й варіативного мислення, формує здатність самостійно знаходити технічні рішення та усвідомлювати художнє значення технічного прийому. Такі завдання забезпечують умови для оволодіння технікою як засобом художнього вираження, що є основою інтерпретаційної майстерності бандуриста.

Третя умова — активізація рефлексивної діяльності та самокорекції — відіграє ключову роль у переході до усвідомленої виконавської майстерності. Рефлексія допомагає студенту бачити динаміку власного розвитку, виявляти недоліки, аналізувати причини помилок і визначати шляхи їх усунення. Використання сучасних цифрових засобів підсилює ефективність рефлексивних процесів, дозволяючи точно фіксувати та аналізувати результати гри, порівнювати різні інтерпретаційні варіанти й систематично вдосконалювати технічний рівень.

Узагальнення результатів дослідження показало, що ефективне формування бандурної техніки можливе лише за умови інтеграції усіх трьох педагогічних умов, які функціонують як взаємодоповнювальні складові єдиної системи професійної підготовки. Їх поєднання створює оптимальне середовище для розвитку технічної

свободи, інтонаційно-художньої виразності, інтерпретаційної самостійності та рефлексивно-критичного мислення студента. Завдяки цьому майбутній виконавець здатен не лише оволодіти технічними прийомами, а й усвідомити їхню роль у формуванні художнього змісту музичного твору.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з необхідністю глибшого вивчення механізмів інтеграції художньо-інтонаційного мислення з технічною підготовкою, розробленням дидактичних моделей особистісно орієнтованого навчання бандуристів, аналізом психологічних чинників професійного зростання виконавця та удосконаленням методів рефлексивно-аналітичної діяльності на основі цифрових технологій. Подальшого опрацювання потребують питання розвитку індивідуального стилю, створення адаптивних освітніх середовищ і формування різних траєкторій технічного та художнього розвитку студентів

Список використаних джерел

1. Василенко Л. М. Взаємодія вокального і методичного компонентів у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музики: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2003. 20 с.
2. Воєвідко Л. М. Методика музичного виховання : навч. посіб. / Людмила Воєвідко. – Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин Я. І., 2019. – 220 с.
3. Гаврилюк О. А. Формування професійної готовності майбутніх учителів музики у педагогічних коледжах до художньо-творчої діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Оксана Анатоліївна Гаврилюк ; наук. керівник Борис Андрійович Брилин ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2019. – 294 с.
4. Зайцева А. В. Методична система формування художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання / Алла Віталіївна Зайцева ; наук. консультант Галина Микитівна Падалка ; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2017. – 528 с.
5. Кауров П. В. Формування досвіду скрипкового виконавства в майбутніх учителів музичного мистецтва із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій : дис. ... д-ра філософії : 014 Середня освіта (музичне мистецтво) / Павло В'ячеславович Кауров ; наук. керівник Василій Ілліч Федоришин ; Український державний університет імені Михайла Драгоманова. – Київ, 2024. – 202 с.
6. Лю Шуай. Інструментально-виконавська підготовка студентів педагогічних університетів на основі асоціативного поєднання мистецької інформації : дис. ... д-ра філософії : 014 Середня освіта (музичне мистецтво) / Лю Шуай ; наук. керівник Ірина Кимівна Глазунова ; Український державний університет імені Михайла Драгоманова. – Київ, 2023. – 278 с.
7. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) : монографія. – Київ : Освіта України, 2008. – 274 с.
8. Яремчук Я. Л. Формування умінь імпровізації у майбутніх викладачів баяна-акордеона в процесі інструментально-виконавської підготовки : дис. ... д-ра філософії : 014 Середня освіта (музичне мистецтво) / Ярослав Леонтійович Яремчук ; наук. керівник Ольга Пилипівна Щолокова ; Український державний університет імені Михайла Драгоманова. – Київ, 2024. – 210 с.